

MATUCHNA (186) *sb f*

Oba a jasne (w tym w pierwszym 1 r., w końcowym 2 r. błędne znakowanie).

sg N matuchna (71). ◇ G matuchny (17). ◇ D matuchnie (29). ◇ A matuchnę (28) [w tym: -é (1) OpecŻyw]. ◇ I matuchną (15) [w tym: -a (1)]. ◇ V matuchno (26).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVII w.

Dem. w funkcji hipokor. od „matka” ‘kobieta mająca dziecko’; matercula Mącz, Calep, Cn [w tym: czyja (106): pron poss (55), G sb i pron (41), ai poss (10)] (186) : Abociem Ian świety ducha świętego napelniony/ napelnił śwą matuchną OpecŻyw 11, 44v; Matercula, [...] Mátuchná. Mącz 211a; Calep 642b; A mátuchná rozumie/ że to z prawey myśli Corce służą młodzieńcy ZbylPrzyg A4v, A4v, B2v.

Przen: Polska (1) : (nagł) Corká Polska [ai] mowi (-) [...] Także y ty ma miła mátuchno/ Czekay czáfu/ vlegay éichuchno. Aż sie Pan Bog nád námi śmiłuiie/ Ty burzliwe czáły záhámuiie. BielSat H2.

a. Matka Boska [w tym: czyja (104): pron poss (53), G sb i pron (41), ai poss (10)] (178) : którą dżis [Pannę Maryję] buog ocietz ołobną łobie tzorką wyzwolil/ buog fyn matuchną vcżinil. OpecŻyw 9v; Matuchna też iego milá widzátz wielkié vbořtwo ij placz śwého námileyłfego fyná/ pořpolu řnijm plakala OpecŻyw 15v; Iozeff wziąwłfy Iezufa ij matuchnę pořfedł do ziemie żydowłkie OpecŻyw 29v; Nieřmętzmy sie tedy gdy řmętki cirpiemy/ botz téz Iezus mily nieprzepuřcil matuchnie śwé OpecŻyw 32v, 16v, 20v, 22, 22v [4 r.], 24 (140); OpecŻywSandR nlb 5; Myła matuchna mylego pana yezufa [...] ku dobrym uczynkom przyřtauala PatKaz III 151; FalZioł V 66; Matuchna iego téz grzechu nie miała ale nie z przirodzenia řwego telko z łaski bozey. WróbŻołt Ev; Niechay řzyą řtápu kazdemv krczonemv y Bydlu zila ku zile, krew kv krwy, mozg ku mozgu myąłfo ku myąłfu, boza moczą, myley mathuchny mocza wřchithkych řzwyátych pomocza LibMal 1544/89, 1544/83v, 84v; KrowObr 152; Otoż mię mařz mátuchno żywego/ niekłopoczyřz więcey řercá řwego MWilkHist G3v, F3v, F4v, G3v; LatHar 522.

W charakterystycznych połączeniach: matuchna błogosławiona, boleściwa, dostojna, łaskawa (3), miła (namilejsza) (59), miłościwa (4), pokorna, smutna (smutliwa) (3), święta (najświętsza) (2), udręczona, wielebna; matuchny czujność, czystość, moc, płacz, świętość, trzeźwość, wesele, zasmucenie; matuchną uczynić.

Zestawienie: »matuchna boża« (10): Nábożná řlużebnicżko bożá/ wzbierz sie z matuchną bożą/ pomoży iey nořitiz onego řyna rořkořłńego. OpecŻyw 25v; panná Mariá matuchna bożá/ ieřt panną nad pannami OpecŻyw 187v, 10v, 28, 81, 137, 154 (10).

Szeregi: »dzieciątko (a. dziecię) i matuchna; dzieciątko z matuchną« (4;2): wřłech řwiętych pięnijm ij głořem anięłkim/ ciebie dořtoyno chwáłitiz dzieciątko z matuchną. OpecŻyw 19v, 11, 23, 24, 29v; Potym weřpołek weřzli do domu onego/ Tám dzieciątko náleżli, y mátuchnę iego ArtKanc B3, C13v. [Ponadto w połączeniach niewspóřzędnych 6 r.].

»panna i matuchna« (1): gdyřczy řynom yzdraęłkym pokarm dal bog napuřczy [..] daleko uyączy maryey pannye řlufzno bylo to uczynycz jako řwey pannye y matuchnye PatKaz III 143.

»syn i (a) matuchna; z synem matuchna« [szyk 4:1] (4:1): Bądz z řynem pozdrowiona matuchno lařkawá OpecŻyw 20v, 29 [2 r.], 154v; Mátuchná bowiem/ á fyn/ weřpół z łobą chodzą SiebRozmyřł A3v. [Ponadto w połączeniach niewspóřzędnych 9 r.].

α. *Jako opiekunka i orędowniczka wszystkich ludzi [w tym: czyja (1)] (2) : Otho obacz thrzeľzuoľcz a czuynoľcz panny maryey matuchny naľzey kozdy czlouyecz zakonny PatKaz III 147v.*

matuchna czego (1): Potym matuchna wľego miloľierdziá ku fynáczku cie przyprowadzi/ a twoię wolá iemu wziawi OpecŻyw 30.

Cf [MATEŃKA], [MATUCHNICZKA], [MATUŚKA]

AŻ